

Balatonig, sőt – mint nemesi birtok – kiterjedt a Balaton vizére is. [...] Kerkapoly háza vendégszerető ház volt. Sok gyermek is volt. Öt fiú, három leány. A kényelmes úri lakás gyakran úgy megtelt, hogy az ember alig talált helyet, hova tegye bundáját, süvegét, tajtpipáját. Deák Ferencz is ellátogatott oda rendszeren. [...] Sokszor megfordult a háznál Kisfaludy Sándor is, Zala nagy költője.” (A vendéglátó segítette a balatonfüredi színház építését; jó baráti viszonyt ápolt Festetics György fiával, Lászlóval is.) Az alispán „jeles kormányzó, jeles követ, a nagy Deák testvérek barátja. Nyolcz derék gyermeket adott a hazának. Köztük három hős honvédet, egy országgyűlési képviselőt s egy buzgó lelkeszt.” Móric, Balázs és Tivadar a három jeles „hős”. Balázs a szabadságharcot követően rövid ideig a „megye hites jegyzője” volt, míg Tivadar 1849. március 16-tól a 47. honvédszászlóalj századosa, aki részt vett a budai vár visszafoglalásában. A szabadságharc bukását követően közlegényként besorozták az osztrák hadseregbe, ahol őrmesteri rangot kapott, tíz év után szabadult. Ügyvédi írnokként dolgozott. 1863-ban egy önkéntes magyar lovascsapat parancsnokaként részt vett a lengyel felkelésben. Ezután jegyző lett Nemesvámoson, majd postamester Felsőörsön. A kiegyezés után alapító tagja a Zala megyei, később a Veszprém Megyei Honvédegyületnek.

Kerkapoly Móric tanulmányai, pályakezdése

Iskola éveit, a családi hagyományt követve Pápán, a református kollégiumban töltötte, az anyakönyv tanúsága szerint az I. grammatikai osztályt 10 esztendősen kezdte meg az 1831–32. tanévben. Utolsóként 1838-ban az I. főiskolai osztályba iratkozott be, azonban 1838. október 17-től hadapródként szolgált a cs. kir. hadsereg 5. (Savoya) dragonyosezredében. Arra nem találtam bizonyítékot, hogy jogi tanulmányokat folytatott volna, ahogy több őt említő műben olvasható. Leánya is azt írta, hogy nagyapja „legidősebbik fiát, Móricot katonai pályára neveltette, kit a Vármegye nemes királyi testőrnek választott

meg.[...] Gárdista éveit jelesen, mint kiváló lovas elvégezte.”

Édesapja kérésére Zala megye 1839. május 6-i közgyűlésén határozott arról, hogy megkeresi Splényi Ignácot, a testőrök kapitányát, ajánlva a zalai nemes ifjút a testőrségbe. Így méltatták az érdemdús apát és gyermekét: „miután a’ folyamodó első Al Ispán Urnak fia életidővel, erkölcsi maga viselettel, test alkotással s egyéb, a Testőrző Seregbe felveendőben megkívántató tulajdonokkal bírván, ötten ezen felül az illető katonai hatóság által kiadott Bizonyítvány szerint a’ katonaságnál példás viselete, s’ alkalmaztatása, nem különben édes atyának a’ Megye közhivatalában mint fő sz[olga] bíró, 2-ik, s jelenleg mint Első Al Ispán által 11 ’s több évek lefolyta alatt ritka fáradsággal ’s ahhoz értősséggel a közre szentelt szolgálati, a N. Testőrző Seregbe leendő felvételre méginkább érdemesítenék.” A pártfogás sikerrel járt, Móricz 1840. május 1-től 1845. április 30-ig teljesített szolgálatot a magyar nemesi testőrségben. (Az 1760-ban Mária Terézia által alapított királyi testőrség fenntartásához Magyarország, Horvátország, Szlavónia és Erdély is hozzájárult, ennek fejében a vármegyék maguk ajánlhattak nemes ifjakat a posztra. A testőrség gondoskodott a királyi udvar biztonságáról.)

A fiatal férfi Bécsben művelődési lehetőséget, magasabb katonai kiképzést kapott, és számos barátot, ismerőst szerzett a szabadságharc későbbi honvédtisztjei közül. Egy időben szolgált Görgey Artúrral (1837–1842.), Klapka Györggyel. (1842–1847.) Török Ignáccal (1839–1846.). 1843-ban a pozsonyi országgyűlésre kirendelt testőrkülönítménybe osztották be.

Miután szolgálati ideje letelt, 1845-ben a 8. Koburg (Sachsen-Coburg-Gotha, Ferdinánd hercegről nevezték le, magyar és szlovák katonákból állott) huszárezredhez került alhadnagyi rangban, s Galíciában szolgált.

A Kerkapoly családot nagy csapás érte 1847-ben, amikor elhunyt az édesanyja, még apró gyermekeket hagyva árván. Kerkapoly István elhatározta, hogy újra nősül. Talált is kitűnő asszonyt, ahogy Eötvös Károly fogalmazott,

özvegy Forintos Ferencnét a Sümeg melletti Mihályfán. Ám a házasságkötés után néhány nappal az akkor csupán 58 esztendő alispán elhunyt. Móric fia, aki egy hónapos szabadságát töltötte itthon, kérte a megyét: járjon közben ezredénél szabadságának meghosszabbításáért édesapja hirtelen halála miatt, hogy elrendezhesse a család dolgait. Azonban felettesei a kérést elutasították, a megyei közgyűlés jegyzőkönyvében leírt indokkal: „a jelen körülmények között a Fő Hadi Kormány a Tiszteknek az Ezrednél létüket megkívánván, ideiglenes szabadságát meg nem hosszabbítja”. Döntését már április 11-én közölte is a hadnaggyal, aki kénytelen volt állomáshelyére vonulni. Kerkapoly István számos adósságot hagyott maga után, azonban az 1848. márciusi megyei közgyűlésen úgy döntöttek, adósságainak törlesztését felvállalják, hiszen Kerkapoly István 11 évnyi első alispáni szolgálatával elnyerte a megye bizalmát. Az árvák mellé gyámot neveztek ki a rokon Kerkapoly Sándor táblabíró, uradalmi ügyvéd személyében.

Kerkapoly Móric a szabadságharcban és az aradi várbörtönben

Kerkapoly Móric Lembergben értesült az 1848. május 30-i, az új honvédszászlóalj szervezését és alakulási helyét tudató közleményről, ekkor ő is kérte áthelyezését. A beadott folyamodványára 1848. június 1-jén főhadnaggyá léptették elő, ám rendfokozatát már Pécsen kapta meg, ugyanis június 13-án kinevezték az ott alakuló 8. honvédszászlóaljhoz, ahol júliustól részt vett a zászlóalj megszervezésében. Október 10-én századosá léptették elő a 24. zászlóaljhoz, ahogy erről a Nemzeti Hírlap is beszámolt 1848. október 13-án. Kinevezését mégis a 8. honvédszászlóaljban vette át. Százada részt vett a szerb felkelők elleni, majd a császári csapatok elleni bácskai harcokban.

A fő hadszíntéren 1849 januárjára súlyossá vált a helyzet. A magyar csapatok Bácska kiürítése után Szegedre vonultak. A hadtest zöme Vécsey tábornok vezetésével tovább

indult a Közép-Tiszához. A maradék hadtestet reguláris újonc csapatokkal, nagyszámú nemzetőrrel és népfelkelővel egészítették ki. Súlyos harcok árán megállította a császáriak előnyomulását Szeged alatt, majd ellentámadásba kezdett. A 8. honvédszászlóalj, ahol Kerkapoly szolgált, e IV. (bácskai) hadtesthez tartozott, ennek parancsnoka Perczel Mór tábornok volt. Kerkapoly alakulata kitért a védelemben: február 12-én Új-Szegednél, illetve március 5-én Bajmoknál, majd a március végén meginduló felszabadító hadjárat során. Katonái a szőregi (március 22.), a despotszentiváni (március 28.), a hírhedt szenttamási (április 3.) tábor bevételénél egyaránt az elsők voltak. Április végére Bácska felszabadult.

A hadművelet szünetében, májusban Kerkapoly áthelyezését kérte a 7. Reuss huszárezred Tolna-Baranya megyei önkéntes lovascsapatból alakuló osztályához, mint századkapitány Huszárszázada élén kitért a július 14-i, fényes győzelemmel záruló kishegyési ütközetben, amit a nagy túlerőben lévő, Jelačić horvát bán által vezetett sereggel szemben vívtak. Századát Guyon tábornok, az akkori hadtestparancsnok napiparancsában is megemlíttette. Vetter altábornagy pedig őrnaggyá és osztályának parancsnokává terjesztette fel a hadügyminisztériumhoz. A kinevezést végül augusztus 14-én Bem altábornagy, a Délvidéken összpontosított magyar főerők parancsnoka Lugoson adta át Kerkapoly őrnagynak.

A világosi fegyverletétel (1849. augusztus 13.) után Kerkapoly Móricot hadbíróság elé állították. 1850. február 27-én golyó általi halálra ítélték, majd ezt tízévesi várfogságra módosították. Az aradi várbörtönbe került, ahol számos baráttra tett szert. A délceg hivatásos katona nagy hatással volt rabtársára, a nála fiatalabb Galsai Kovách Ernőre, aki emlékiratában így jelenítette meg: „36 éves, magas, keménytartású huszártiszt volt. Derekát szíjjal mindég keményen összeszorította, azért is a vékony dereka végett a széles megtermett vállakhoz nézve Bölcs Sándor bajtársunk Dunántúli kiejtéssel – mind ketten

Zalaiak lévén, »Hangyálnak« (hangya) elnevezte, s ami rajta is maradt. Jellemző kinézése volt: egyenes magas tartás, benyomott tetejű puha kalap félre csapva, kisebb növésű bajusza kipederve, s rövid hasú pipa a szájában. Sorsát könnyen és jó humorban tűrte, szerette a férfiak közt szokásos trágárabb tréfákat és énekeket.”

Kerkapoly Móric, a zalai gazdálkodó

1852-ben az uralkodó július 15-én és 18-án hozott határozatával kegyelemben részesítette, erről a Pesti Napló 1852. augusztusi számában számolt be. Kiszabadulva börtönéből a 36 esztendőes férfi 1858. február 6-án feleségül vette a söjtöri hegybirtokos és apáti birtokos, Sümeghy Ferenc „híres szép” 34 esztendőes hűgát, Máriát. Eötvös Károly tudomása szerint Sümeghy József, a leány édesapja „Deáknak egyik legjobb barátja. Az úrnőt leánykorában úgy szerette Deák, mintha saját édes leánya lett volna.” Deák volt a „legbuzgóbb házasságszerző.” Esküvői tanújuk a család barátja, Oszterhueber József pusztaszentlászlói birtokos volt, ahogy erről a söjtöri plébánia anyakönyve is tanúskodik. Felesége révén vált birtokossá Söjtörön, ahol a Kerkapolyak alig 50 hold birtokon gazdálkodtak. Kővágóórs határában is szerepelt a nevén két kisebb terület 1858-ban. Sümeghy Máriát jótékonykodásáról ismerték, akinek egyik legfontosabb beszédtemája a szabadságharc és annak emlékezete volt. Két leányuk született, Emília és Magda. Felnőve számon tartott hajadonok, akik rendszeres vendégei voltak a megyeszékhelyi báloknak. 1894-ben jelen voltak Zalaegerszegen, a „helybeli és vidéki fiatalság által rendezett Szilveszter estélyen, február 9-én pedig az Arany Bárány szálló kaszinó helyiségében tartott, kitűnően sikerült „elite” bálon. Emília a kisbucsa birtokos, Nagy Pál felesége lett.

Magda, aki nem ment férjhez, féltve őrizte édesapja emlékét. 1938-ban néhány pótolhatatlan relikviáit ajándékozott levele, és atyjáról írt rövid életrajz kíséretében a megyei levéltárnak. Köztük egy ritka csoportképet

az egykor Aradon raboskodó barátokról s másokról, valamint az 1869-ben Pesten kiadott, Mikár Zsigmond által összeállított Honvéd Schematismust az országban alakult honvédegyletek ismertetésével, az 1868-ban még élt honvédtisztek neveinek felsorolásával.

Az iratok között fennmaradt az édesapja számára a Koburg huszárezrednél 1848. július 24-én kiállított szabadság-levél, a halálos ítéletét 10 évi várfogságra módosító irat korabeli másolata 1850-ből, az 1852. augusztus 2-án kelt, a nagyváradi rendőr-igazgatóság által kiadott elbocsátó úti okmány, amivel az aradi várbörtönből egyenesen a Zala megyei Söjtörré utazhatott.

Magda leánya így emlékezett: „Midőn kiszabadult, a porkolábtól emlékül bilincseről egy láncszemet kapott”, mit aranyba foglaltatott. Vagyont rabtartás címén elkobozták. „Szülői nem éltek, egyedül állt. Vagyon, állás nélkül. Zalavármegye volt az első között, hogy e hős Honvédnek sorsán segített, megyéje Honvédjeit hivatalba helyezte. Így Édesapám [...] Nemesapátiban lett szolgabíró. (Feltehetően Nemesapátiban gazdálkodott, alszolgabíró a kapornaki járásban lett, 1861. február 8-tól. Amikor a provizorium végén az egész megyei tisztikar lemondott, az ő tisztsége is megszűnt 1861. november 11-én, akárcsak Balázs öccsének levéltárnoki állása.) „A békülés idején a király felhívást bocsátott ki e fogoly honvédtiszteknek, hogy a Hadsereghez visszatérhetnek régi tisztirangjukban. De Kerkapoly Móricot jó barátai hasztalan hívták magukkal, Ő rendületlen maradt, nem csábította a férges állás. Hollán, Máriássy – Klapka György – írtak és jöttek érte, hogy magukkal vigyék gárdista társai. De ő nem tudta feledni a múltat.”

A Kisbucsa területén fekvő Szenttamás pusztára költöztek, ahol korábban földbirtokosok voltak felesége apai, nagyanyai felmenői, a szenttamási Bertalan család tagjai. Az egykori Döry birtokot vették meg, mely az 1857-es térképen (Parcelle Protocolle) láthatóan a területen az egykori L alakú kúria mellett cselédlakás, kovács ház, az út túloldalán

kanászház állott. A birtokot az eladósodott Dóry családtól az 1850-es évek végén, 1860 körül vásárolhatták meg. A Kerkapoly kúria egykori, feltételezett épületének váza még áll, a mellette telepített egykori parknak azonban, néhány szép fát kivéve, alig van nyoma.

Kerkapoly Móric a Zalamegyei Honvédegylet élén

A hajdani honvédtiszt környezetének tiszteletét is kivívta. Részt vállalt a zalai honvédegylet szervezésében. A honvédegylet megalakítására már 1859-től voltak törekvések, de csak 1867. június 18-án jött létre Bezerédy Lajos alezredes elnökletével, majd augusztus 6-án alakult meg hivatalosan. 1868. április 25-én az elnök halála miatt tisztújításra került sor Zalaegerszegen, amikor elnökké Skublics István századost, alelnökké Kerkapoly Mór őrnagyot választották meg. A választás „tisztirangfokozatra való tekintet nélkül, a közbizodalom alapján” történt. Az ülésen, tapintatosan ugyan, a fővárosi egyesület belső harcairól is szó esett.

Évekkel később, 1875. július 14-én, a Nagykanizsán megjelenő Zala-Somogyi Közlöny örömmel tudósította olvasóit arról, hogy június 29-én ismét megalakult a „zalamegyei honvéd-egylet”. A Kerkapoly felhívására tartott értekezleten 17-en vettek részt, Kerkapoly Mórt elnökké, Gaál Endrét másod elnökké, Tresztyánszky Lajost pedig jegyzővé választották, székhelyüket Keszthelyre helyezték. E tényről táviratban közölték az országos honvéd egylet feladatát.

Az egylet feladata az egykori honvédek összetartása, a rászorulókat támogatása volt. Különböző rendezvényeket tartottak, hogy tőkájukat emelhesék. 1883. február 11-én, amikor régi bajtársuk, Gyulai Gaál Endre elhunyt, temetésén az egylet nevében Kerkapoly búcsúztatta honvédtársát.

A honvéd egylet következő, április 1-jei tanácskozásáról a Zalamegye számolt be. Kerkapoly elnök ekkor vette át Gaál Endre hagyatékából az egylet iratait, s vállalkozott rendezésükre. A híradás szerint a „keszt-

helyi kerületben megejtett gyűjtések-, táncvigalmak- és sorsjegyekből összegyűlt és a keszthelyi takarékpénztárban elhelyezett kamatokkal” együtt 743 forint 98 krajcár állt rendelkezésükre. Ekkor döntötték el, hogy különféle jótékony célra fordítják a jelentős összeget. Kerkapoly Mór indítványozta, „hogy az aradi vértanuk szobrára 100 forint, a szabadság szoborra 50 forint, a balatonfüredi szeretetházra 50 forint, a csángó magyarok betelepítésére 50 forint, a keszthelyi kórház javára, hol a fentebbi összeg adakozás és táncvigalom útján bejött, 100 forint fordítsassék.” Javasolták továbbá, hogy a fennmaradt 410 forintból a keszthelyi önkéntes tűzoltó-egyletnek 50 forint, „a Bucsú-szent-László vidékén alakulandó tűzoltó-egylet javára 50 forint adassék”. Ezt elfogadva arról döntöttek, hogy a fennmaradó summát az egerszegi, keszthelyi, nagykanizsai és tapolcai vidéki, segélyezésre szorult honvédek között osztja ki az elnökség, „szegénységi állapotukat” figyelembe véve. A jövőben a honvédeket a szolgabírószolgálat szolítja fel arra, hogy „bizonyítványokkal támogatott kérvényüket” az elnökséghez nyújtsák be, majd felkérték az egylet pénztárnokát és jegyzőjét, hogy a támogatásokat küldjék ki az egykori honvédek tartózkodási címére. A jegyzőkönyv hitelesítésére Lipschitz Sándor és Laky Antal urakat kérték fel.

Kerkapoly Móric, mint országgyűlési képviselő

Kerkapoly Móricot vonzotta az országos politizálás is, a „közép bal párt”, majd a függetlenségi párt érdekei mentén. Már 1865 novemberében bekapcsolódott a választási küzdelmekbe, Laki Rafael támogatójaként, akit Szabó Samu ügyvéd ellenében indítottak Zalaegerszegen. A Pesti Napló beszámolójából ismerhető meg a feszültséggel teli esemény, amikor a választók zászlókat lobogtató csoportja egyre közelebb került egymáshoz, a rend fenntartására mindkét fél megbízottakat jelölt. „Délutáni 4 óra körül már azonban a két tábor közvetlen érintkezésben állott, az itt-sulásnak folyton terjedő nyomaival lehetett

találkozni, a hangulat mindinkább kihívó alapot kezdett a pártok között öltetni.” Kerkapoly Móric székre állva próbált hívei között rendet teremteni, mindhiába. A szavazatszedést az elnök egy időre félbeszakította, abban a reményben, hogy az indulatok lecsillapodnak. Amikor több téglá és kő hullott Szabó Samu párthívei közé, kik azokat bemutatták a szavazatszedő választmánynak, az elnök véget vetett a választásnak. A korteskedés tovább folyt, az új választást december 9-én tartották, izgalmas lehetett, mert Szabó Samu 1443, Laki Rafael 1170 szavazatot gyűjtött.

1869-ben Kerkapoly maga is sikerrel indult a választáson, a Tapolcai kerület országgyűlési képviselőjévé választották. A történelmi Zala megye Balaton-felvidéki választókerületében a „balpártiak számos jelöltjei, mint: Csígó István és Pál, Czigány Károly, Kovács Rezső, Nagy Pál, Sááry Gergely, hogy a pártszakadást megelőzzék: mind lemondtak jelöltségükről Kerkapoly Móric javára, ki a jan. 20-ki értekezletben követjelöltül ki is kiáltatott és azt többszörös kérelemre el is fogadá. Kerkapoly Mór a közép balpárt híve.” – tudósított a Politikai Ujdonságok február 3-i száma. Ellenfelére, Botka Mihályra 881-en, míg Kerkapolyra 1548-an adták szavazatukat. Sok településen, köztük Balatonfüreden a Kerkapoly név olyan jól csengett, hogy Botka egyetlen szavazatot sem kapott. Az eredmény felkavarta az ellenfelek kedélyét, kemény hangon kifogásolták az eredményt. A vádat azonban hamar megcáfolták.

Kerkapoly országgyűlési szereplése nem váltott ki nagy visszhangot. 1872-ben azonban, a képviselőház április 9-i ülésén, amikor éppen a választási törvényjavaslat volt terítéken, a Politikai Ujdonságok című lap május 17-én érdemesnek tartotta Kerkapolyt a belügyminiszterhez intézett kérdését idézni, miszerint van-e tudomása arról, hogy „Zala megyében több szolgabíró a községi jegyzőségre jelentkező baloldali egyénektől reversalistát kér az iránt, hogy jövőre jobboldaliak lesznek?” Majd tömören megjegyezte: a kérdésre senki sem válaszolt.

Epilógus

Az idősödő Kerkapoly végül visszavonult, azonban megyéjében még aktív volt. Így 1884-ben részt vett a választások előkészítésében; március 29-én jelölő bizottsági választmányi taggá választották az Arany Bányai szálloda egyik termében zajló, Árvay István vezetésével tartott értekezleten. E bizottságnak a zalaegerszegi kerület választási körzetében feladata „lesz egy országos, az egész megye, valamint a kerület érdekét szíven hordozó, köztekintélynek örvendő férfiút kijelölni, s ez irányú eljárásának eredményét egy, szintén pártszínezet nélkül tartandó nagy értekezleten előterjeszteni.” A május 2-án tartott értekezleten azonban nem sikerült olyan jelöltet állítani, mely minden politikai iránynak megfelelt. Ezért egy következő alkalommal, június 2-án a „Zöldfa” vendéglő éttermében szép számmal összegyűlt választókat „Kerkapoly Mór, mint a kerületi függetlenségi párt elnöke, meleg szavakban üdvözölte, majd egy küldöttség menesztett Farkas Dávid úrhoz, hogy őt az értekezleten való megjelenésre felkérje.” Végül az idős, vonakodó Farkas Dávid (jogász, birtokos, 1881-től országgyűlési képviselő) meggyőzték arról, hogy fogadja el a függetlenségi párt jelöltségét.

Az egyik utolsó, Kerkapoly Mór nevét említő újsághír szerint tevékeny részt vállalt a választásokat követően, szeptemberben létrehívott Zalamegyei ellenzéki kör megalakulásában. A mozgalom Nagykanizsáról indult. Récsén, Inkey László országgyűlési képviselő meghívására gyűltek össze a mérsékelt ellenzéki és függetlenségi párti urak. Koller István úr nézete szerint az ellenzéki körök létesítésének eszméje megérett és igen szükségessé vált. Ne, foglalkozzunk országos politikai dolgokkal – javasolta –, hanem „fordítsuk figyelmünket a megyei közigazgatás bajaira s igyekezetünk azok kellő orvoslására irányuljon.” Kerkapolyi Mór szintén szükségesnek tartotta „a két párt által tervezett eme kör létesítését”, bár megjegyezte, hogy e tekintetben csak „egyéni nézetét tolmácsolja; mert

pártja részéről nyilatkozattételre jogosítva nincs”. Végül az alapszabályok megerősítéséig működő tisztviselői kart választottak Séllyey László elnök, Skublics Jenő helyettes elnök, Isoó Ferenc titkár, Hajk István jegyző személyében. Kerkapoly Móric a végrehajtó bizottság tagjai lett Háczy Kálmán, Szily Dezső, Nagy Károly és Csertán Károly társaságában.

„Míg élt, szeretet vette körül és tisztelet, boldog családi életében visszavonulva” – vallotta Magda leánya. Eddigi tudomásunk és az anyakönyvi bejegyzés szerint 1888. március 26-án hunyt el Szenttamás pusztán, a helyi sajtó is erről számolt be, valamint arról, hogy halálát hosszas betegség előzte meg. Azonban a zalai levéltár munkatársai a reformáció emlékévi kutatásuk során megtalálták a barabásszegi református gyülekezet anyakönyvi bejegyzését március 24-éről, ami az tanúsítja, hogy 1888. március 23-án hunyt el, a Kékkúti hegyben érte a hirtelen halál 67 és fél éves korában. Ennek az ellentmondásnak feloldására, szemtanú híján, már nem lesz lehetőség. Az „igaz hazafit s szabadságharcunk lelkes bajnokát” március 28-án kísérték utolsó útjára. Ma szeretett felesége mellett nyugszik a bucsuszentlászlói temető kápolnájában, emléküket fekete márvány obeliszk őrzi. Zala vármegye közgyűlése elhunyt bizottsági tagját 1888. május 1-jei rendes ülésén búcsúztatta.

Felhasznált irodalom

Balogh Elemér: Országgyűlési választások Zala vármegyében 1861-1872. In: Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásaiból. (Zalai Gyűjtemény 26.) Zalaegerszeg, 1987. 163-184. p.

Béres Katalin: Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei Zala megyében. In: A szabadságharc emlékei Zalában 1848-1849. 2. jav., bőv. kiad. (Szerk. Béres Katalin) Zalaegerszeg, 1999. 53-167. p.

Bona Gábor: Az 1848/49-es honvédsereg Zala megyei születésű tisztjei. In: A szabadságharc zalai honvédei 1848-1849 (Zalai Gyűjtemény 33.) (Szerk. Molnár András) Zalaegerszeg 1992. 5-52.p.

Bona Gábor: Táborno­kok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban. 4. bőv. kiad. Miskolc, 2015. I. kötet.

Buza Péter: Söjtör. (Száz magyar falu könyvesháza) Budapest, 2000.

Dobszay Tamás: A zalai képviselő, 1861–1875. In: Történelmi Szemle 2015. 3. sz. 363-380. p.
Galsai Kovács Ernő: Az aradi magyar 1848–1849. politikai foglyok személyes jellemzései 1849–1856. évekből. Kézirat. (Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára Fol. Hung. 1419. IV. kötet.)

Öt­vös Károly: A Bakony. Budapest, 1909.

Hellebronth Kálmán: A magyar testőrségek névkönyve 1760-1918. Budapest, 1939.

Kiss Zsuzsanna: Zalai diákok a Győri Királyi Jogakadémián 1800-1848. In: Zalai történeti tanulmányok 2009. (Zalai Gyűjtemény 67.) (Szerk. Paksy Zoltán) Zalaegerszeg, 2009. 86-120. p.

Köblös József: A Pápai Református Kollégium diákjai 1585-1861. (A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 9.) Pápa, 1997.

Molnár András: Kegyelemből várfogság. In: Zalai Hírlap 1997. okt. 6. 5. p.

Veszprémi Megyei Életrajzi Lexikon:
<http://www.ekmk.hu/lexikon/talalatok3.php?beture=KERK%C3%81POLY%20Tivadar>.

Zala megye archontológiája 1138-2000. (Zalai Gyűjtemény 50.) (Szerk. Molnár András) Zalaegerszeg, 2000.